

STI 27.9.2005 klo 16,15–18.00
Sakari Pöyhönen, TM, khra (eläkk.)

SAARNAN APUVÄLINEET

”Olen yhden Kirjan mies. Minulle riittää Raamattu saarnaa valmistellessani.”

Tällaisen kommentin olemme voineet kuulla joskus jonkun saarnaajan lausumana. Jos näin on, niin hyvä sitten. Kaikille ei kuitenkaan ”riitä” pelkkä Raamattu saarnan valmistelussa. Mielestäni saarnan ”ohjelmointiin” tarvitaan myös muitakin ”apuvälineitä”. Rakentaisin saarnan valmistelun yhden teeman ympärille, jonka otsakkeeksi voisi asettaa sanan ”keskustelu”.

Rukous on tietystä näkökulmasta katsottuna keskustelua. Kristitty puhuu Vapahtajan nimessä Taivaan Isälle asioistaan. Saarnaaja pyytää Herransa edessä oikeita sanoja välitettäväksi kuulijoille, avattu Raamattu silmiensä edessä. Saarnaaja lukee tekstin ja kolmiyhteinen Jumala sanansa välityksellä puhuu. Tapahtuu siis ”vuoropuhelua”, jossa saarnaansa valmisteleva on Jumalansa puhuteltavana. Sören Kierkegaard on jossakin yhteydessä todennut, että aito rukous alkaa vasta siitä, kun rukoilijalla ei enää ole mitään sanottavaa Herrallensa. Sanojen loppuessa syntyy vasta todellinen ”keskustelu” pienen ihmisen ja suuren Kaikkivaltiaan, kolmiyhteisen Jumalan välillä. ”Myös Henki auttaa meitä, jotka olemme heikkoja. Emmehän tiedä, miten meidän tulisi rukoilla, että rukoilisimme oikein. Henki itse kuitenkin puhuu meidän puolestamme sanomattomin huokauksin. Ja hän, joka tutkii sydämet, tietää mitä Henki tarkoittaa, sillä Henki puhuu Jumalan tahdon mukaisesti pyhien puolesta” (Room.8:26–27).

Saarnan valmistelussa ja itse saarnatapahtumassa on hyvin tarpeellista tietää olevansa kristittynä ja saarnaajana ”heikko”. Mukailen edellä mainittuja raamatunlauseita toteamme, ettemme tiedä miten saarnata, että saarnaisimme oikein. Saamme Jumalan sanan lupauksiin vedoten uskoa, että Jumala käyttää meitäkin välikappaleenaan uskon syntymiseksi ja uskon vahvistumiseksi kuulijoissa. Jotkut saarnaajat ovat ”uskossaan” niin varmoja, etteivät tarvitse ”etukäteisvalmisteluja” saarnaa varten. Luulen ettei Herramme lohduta meitä laiskoja saarnan valmistelijoita esimerkiksi seuraavilla Raamatun jakeilla:” Mutta kun teidät luovutetaan viranomaisten käsiin, älkää olko huolissanne siitä, miten tai mitä puhuisitte, sillä teille annetaan tuona hetkenä sanat, jotka teidän tulee puhua. Te ette puhu itse, teissä puhuu Isänne Henki” (Matt.10:19–20).

Emme ole Luukkaan kaltaisia apostoleja. Tietystä näkökulmasta katsottuna Luukkaan käyttämä ”metodi” sopinee myöskin meille saarnaa tai kristillistä puhetta valmistellessamme: ” Niin olen minäkin, otettuani alusta asti kaikesta tarkan selon, päättänyt kirjoittaa yhtenäisen esityksen sinua varten, kunnioitettu Teofilos, jotta tietäisit, kuinka luotettavaa sinulle annettu opetus on.” (Luuk.1:3–4). Klassinen kristillinen saarna tähtää sielujen pelastukseen. ”Tätä pelastusta ovat profeetat etsineet ja tutkineet. He ovat ennustaneet ja puhuneet teidän osaksenne tulevasta armosta ja tutkineet, mihin ja millaiseen aikaan heissä vaikuttava Kristuksen Henki viittasi todistaessaan Kristuksen kärsimyksistä ja niitä seuraavasta kirkkaudesta” (1. Piet.1:10–11). Saarnan raamatulliset elementit voidaan löytää edellä mainituista Raamatun kohdista.

!) Saarnaajan tulee pyrkiä alusta asti tarkkaan ”selontekoon” käsiteltävästä tekstistä (tekstuaalinen näkökulma). Tällöin verrattomina ”apuneuvoina” on tarjolla runsaasti eri kielistä eksegeettistä materiaalia. Temaattisesti painottuneen saarnankin on syytä rakentaa tekstianalyysiin, kuten edellisessä alustuksessani totesin.

2) Saarnan tulee palvella yhtenäisenä esityksenä ”sinua” eli kuulijakuntaa.

3) Saarnan ydin tulee olla Kristus, hänen persoonansa ja työnsä syntisen ihmisen johdattamiseksi hänen yhteiteensä ja viimein taivaan kirkkauteen.

Yli neljäkymmentä vuotta kestäneen saarnatoiminnan aikana (yksipappisessa seurakunnassa lähes 25 vuotta) olen havainnut, että tietyistä eksegeettisistä ”apuneuvoista” eniten ovat antaneet apua Lutherin tekstit esim. SLEYn toimittama Luther-cd, kahdeksan hyllymetriä suomennettua tekstiä. Hyviä, käytännöllisiä vinkkejä saa 1992 julkaistusta *Uusi testamentti lyhyesti selitettynä*, toimittanut Erkki Koskenniemi (tekstien selitykset: Heikki Koskenniemi ja Jukka Thurén). Timo Eskolan Uuden testamentin hermeneutiikka kuuluu myös klassista kristinuskon tulkintaa edustavan saarnajan apuneuvoihin (vuodelta 1996). Viime vuosina kiinnostuksen kohteina on ollut Erkki Rannan *Sanoma suuresta ilosta, Luukkaan evankeliumin kommentaari* (v. 1996). Erkki Rannan *Kahden tulen välissä, profeetta Jeremian kirja kaikelle kansalle* (v. 2002) ja Rannan mainio *Punainen lanka. Sillat Vanhasta testamentista Uuteen* (v.2004). Juhani Lindgrenin *Seurakunta myrskyssä. Tais-telu evankeliumin totuudesta Toisessa korinttolaiskirjeessä* (v.1999) on ruokkivaa eksegeesiä. Olavi Peltolan ”opetuskirjat” palvelevat mainiolla tavalla saarnan valmistelijaa: esimerkiksi *Löytöretki Vanhaan testamenttiin* (v. 1992) ja *Opiskelemme Uutta testamenttia* (v.1988). Olavi Peltolan pitkään kestäneen saarnatoiminnan hedelmällisyys on luettavissa hänen sähköpostivuillaan, joiden kaltaisia tuskin vielä löytyy keneltäkään muulta kirkkomme teologilta. Unohtaa ei sovi Per-Olof Malkin kirjallista tuotantoa, joka on hyvin risti- ja Kristus-keskeistä. Pekka Norvannon viime vuosina julkaisemat raamatunselitykset ovat auttaneet monia saarnan valmistelijoita. Nikolaisen ja Gyllenbergin selitysteoksista löytyy kohtia, jotka auttavat avutonta saarnamiestä. Joku löytää ruotsalaisen Lönnebon teksteistä käyttökelpoista materiaalia.

”Keskustelkaamme” ahkerasti vaikkapa edellä mainittujen raamatunselittäjien kanssa. Joku voit nyt todeta, että unohdin mainita monta hyvää ”sananselittäjää”, esimerkiksi tietyt norjalaiset teologit, joiden teologinen työskentely on ollut ns. viidettä herätysliikettä ajatellen aivan ratkaiseva suunnan- näyttäjä (1960-luvulta lähtien). Erikieliset raamatunkäännökset ovat löydettävissä esimerkiksi internetistä, jos ei niitä ole tullut hankituksi omaan kirjahyllyyn. Joku voi hyvinkin tulla toimeen ”pelkän” Raamatun varassa ja pitää hyvän saarnan. En kiellä sitä. ”Keskustelu” eri kirjoittajien kanssa on välttämätöntä jo siksin, että siinä oppii paremmin kuin ”minä itse mietiskelen” metodilla.

Saarnan valmistelijan on syytä käydä keskustelua, mielipiteiden vaihtoa eri ihmisten kanssa arkipäivän arkisissa tilanteissa. Itselleni merkitsi vuosien aikana paljon keskustelut paikkakunnan erään autohuoltamon kahviossa. Paikkaa nimitettiin ”Shellin parlamentiksi”. Puheenjohtajaksi oli epävirallisesti nimitetty aikanaan ns. taistolaisiin aikanaan kuulunut kunnan talonmies. Ensimmäisinä vuosina ”istuessani” omalla paikallani ”parlamentissamme”, sain kuulla varsin teräviä kommentteja erinäisistä kristinuskon ja kirkon reviiiriin liittyvistä asioista. Kun kestin ensikoetukset, keskustelu paikallisen kenkätehtaan ja metalliverstaan työntekijöiden kanssa alkoi sujua ”veljellisessä” hengessä. Näistä ”kanssapuheluista” sain monta hyvää vinkkiä saarnoihin. Kerran oli saarnanvalmistusvaihe meneillään koululaisjumalanpalvelusta varten. Kysäisin puheenjohtajalta, millaisen saarnan hän pitäisi ensiluokkalaisesta abiturientteihin koostuvalle ”kirkkokansalle”. ”Puhu Eevasta”, ”Mitä hänestä? Sitten sain kuulla miten ”eevat” ovat aina hallinneet maailmaa: Hitlerin rakastajattaresta Tasavallan presidentin puolisoon saakka. Kuulin pitkän selityksen ”eevojen” harhailuista, joukkoon mahtui aivan Raamatustakin löytyvää faktaa. Kun aloitin koulujumalanpalveluksessa saarnani toden: teille puhuu nyt tänään täällä ”Shellin parlamentin puhemies”. Hälisevä nuorten joukko hiljeni täysin. ”Puhemies” antoi hyvän ja kiinnostavan ”lähtölaukauksen” kirkkoherran saarnalle. Suntuo totesikin: ”Ei täällä kirkossa ole koskaan oltu näin hiljaa koululaisjumalanpalveluksissa.”

Arkipäivän kohtaamisten aikaansaamat keskustelut ovat verrattomia apuneuvoja saarnan valmistusprosessissa. Voisi sanoa, että nämä kohtaamiset ovat ”taitolaji”, jossa pärjää parhaiten, jos ei tuo kaikkea tietämäänsä esille, vaan tyytyy siihen, että keskustelukumppaneissa herää kantaa ottavia mielipiteitä. Aikoinaan jo kiinalaiset huomasivat, ettei vuorten yksinäisyydessä aina löydetä sitä, minkä löytyy, kun istutaan ”teiden risteyksissä” ja kuunnellaan aasin suurilla korvilla mitä toisilla on sanottavana. Jo vanhastaan on havaittu, että sanoessamme yhden sanan toiselle, sanomme kaksi sanaa itsellemme. Meidän suomalaisten ongelmana lienee se, mitä Bertolt Brecht on meissä havainnut: suomalainen vaikenee kahdella kielellä. Ehkä pelkkä kuunteleminen on viisain tapa ”keskustella” tietyissä tilanteissa. Voit nimittäin onnistua kumoamaan toisen mielipiteen, mutta silti et saa häntä vakuuttuneeksi.

Saarnan apuneuvoja käyttäessä on syytä muistaa tosiasia: *liian tarkka hiominen pikemminkin heikentää kuin parantaa työn laatua.*

Varsinkin saarnan *aloituksessa* voimme käyttää hyväksemme lehtikirjoituksia. Koululaisjumalanpalveluksessa saarnan voisi aloittaa saman viikon paikallislehden pikku-uutisella. ”*Koulupoikien kiljupullo hajosi Kankaanpäässä.* Raittiusviikko sai nolon päätöksen Kankaanpään uudessa koulukeskuksessa. Viikon päätöspäivänä räjähti kiljupullo peruskoulun oppilaan kaapissa. Pamaus sattui kesken koulupäivän. Kaapin edessä oli mm. koulun omaa henkilökuntaa ruokailemassa pullon pokahtaessa. Räjähäneen pullon sisältö valui kaapista kokolattiamatolle, joka voimakkaan hajun vuoksi jouduttiin pesemään moneen kertaan. Pullossa käymässä ollut panos oli luokan poikajoukon yhteishanke” (Kankaanpään seutu). Luulisi kuulijakunnan terästävän kuuloaan mitä muuta saarnajalla on sanottavana!

Ns. veteraanijumalanpalveluksessa saarnan aloituksena voisi käyttää pientä juttua rintamaolosuh-teista: ”Sota-aikana silloisen pastorin, myöhemmin piispa Hannes Leinosen kerrottiin haavoittuneen rintamalla niin vakavasti, että häntä oli luultu kuolleeksi ja kannettu muiden kaatuneiden joukkoon sidontapaikalta ruumiskasaan. Illalla oli lääkäri kuitenkin mennyt vielä tarkastamaan, olisiko joku jäänyt ehkä henkiin. Tällöin hän oli kuullut ääntelyä kasasta, ja Leinonen, joka oli tuntenut lääkärin, kysyi:” Onkohan tämä vakava tapaus. Pitäisiköhän tästä ilmoittaa Lahjalle.”

Olen viime kuukausina osallistunut nimimerkkien ”suojassa” käytyyn keskusteluun Ilta-Sanomien sähköisellä palstalla. Tämän palstan kirjoittajia kielletään käyttämästä kirosanoja ja toisiin kohdistuvia herjoja. Isoilla kirjaimilla esiintyvää HUUTOA palstan pitäjä ei myöskään hyväksy. Keskustelua on käyty paavin vaihdoksesta: ensin edellisen kuolemasta ja uuden valitun henkilöhistoriasta ja henkilökuvasta. Parhaimmillaan kannanottoja saman teeman ympäriltä on tullut lähes pari tuhatta. Viime aikoina ehkä vilkkain debatti on käyty Ilta-Sanomien toimituksen herättämänä: ”Olisiko jo aika valita Suomessakin naispiispa?” Keskustelussa, joka tällä hetkellä on pysähdyksi-sä ko. portaalissa, on voinut lukea mielenkiintoisia näkemyksiä luterilaisen kirkon nykytilasta. On kysytty: mitä elävä usko on. Joku sanoo olevansa vain ”lievästi” uskovainen. Jollakin kirjoittajalla on vankka mielipide: ”Kaiken kaikkiaan, piispaksi pitää valita Rimpiläisen kaltainen kunnon pata-vanha konservatiivi. Helveti pitää ottaa uudestaan puheeksi ja samoin muutkin vanhat arvot. Kir-kon pitää olla kirkko, eikä mikään palloseura.”

Saarnaa valmisteleva pappi voisi ehkä ottaa saarnassaan esille nimimerkki Viidakkokanan väitteen: ”Raamattu on ihmisen ja miehen keksimää ja kirjoittamaa. Jokainen tietää, että Raamatusta poistetiin naisille edulliset kohdat keskiajalla.” Tässä yhteydessä olisi syytä palata kaanonin syntyvaihei-siin, joista tavallisilla seurakuntalaisilla on yllättävän vähän tietoa.

Joku kirjoittajista oli katsellut tv-jumalanpalvelusta, jossa piispa oli puhellut jostakin ”kvartaalita-loudesta” selittämättä sen kummemmin mitä sana tarkoittaa. Kirjoittaja ei ollut havainnut yhtään

alle kaksikymppistä nuorta tv-jumalanpalveluksessa. Voisi kysyä, miksi nuoria ei näy useinkaan seurakuntien ”messuissa”. Keskustelua herättävät kysymykset sopivat hyvin saarnan aloituksiksi. Keskustelijoiden joukossa oli nimimerkki Teofilus: ”Sanot, että jokainen tulee uskollaan autuaaksi, mutta tällaista periaatetta ei Raamattu tunne. Päinvastoin meillä on vain kaksi vaihtoehtoa: joko Raamattu ilmoittaa totuuden tai sitten kaikki on ihmisten keksimää. Nyt ollaan menossa siihen suuntaan, että ihmiskäsityksen perusteella pehmenellään ja silotellaan sanomaa, joka muutoin tulisi aika rajuna kohti Raamatun sivuilta. ”Teologit, kristityt ja kirjoja ja lehtikirjoituksia laativat voisivat aktiivisemmin osallistua sähköiseen mediaan. Ovi on auki, aivan sepposen selällään. Varsinkin nuoret lukevat näitä sivuja. Saarnaa valmistelevalle on mielestäni erittäin mielenkiintoinen ”pelikenttä” lehtien sähköposteissa..

Tähän lopuksi vielä Erkki Rannan kirjassaan Punainen lanka esittämät kahdeksan hermeneuttista periaatetta.

- 1) Lue Raamattua etsien, rukoillen ja totellen. Olemme Raamatun edessä *coram Deo*: Jumala tutkii meitä.
- 2) Kaikki oikea teologia on ytimeltään kristologiaa, sillä Kristus on avain koko Raamatun sanomaan. Kaikki uskonnollinen julistus ilman Kristus-keskeisyyttä on yleisuskonnollisuutta, joka hämärtää pelastuksen perusteet.
- 3) Kahdesta edellisestä perusperiaatista seuraa koko Raamatun ymmärtäminen pelastushistoriallisesta näkökulmasta. Koko Raamattu on kirjan ensimmäisen ja viimeisen jakeen muodostamassa jännevälikä: ”Alussa Jumala loi taivaan ja maan” (1. Moos.1:1) ja ”Herran Jeesuksen armo olkoon kaikkien kanssa. Amen,” (Ilm. 22:21).
- 4) Raamattua on selitettävä Raamatulla. Kirjan hämäriltä ja vaikeilta tuntuvat kohdat on selitettävä selkeillä ja opin kannalta olennaisilla kohdilla. Vähäpätöiseltäkin vaikuttavat kohdat Raamatussa voivat Pyhän Hengen käytössä saada uusia ja ennen aavistamattomia ulottuvuuksia.
- 5) Vanhaa testamenttia tulee tarkastella typologisesta näkökulmasta.
- 6) Uudessa testamentissa olevat Vanhan testamentin lainaukset ovat kuin jäävuorenhuippuja. Pinnan alla on suurin osa vuoresta. Uuden testamentin maailma avautuu Vanhasta testamentista käsin. Uuden testamentin sanasto on lähes kauttaaltaan Vanhan testamentin sanaston läpäisemää.
- 7) Raamattuun liittyy syviä paradokseja. Keskenään vastakohtiksi tulkitut tekstit rinnakkain asetettuina saattavat tuoda esiin syvyyssulottuvuuden. Esimerkiksi ns. vaikeat kostopsalmit avautuvat Kristuksesta käsin – sikäli kuin avautuvat. Irrallaan kokonaisilmoituksesta ne jäävät loukkauksikohdiksi, mutta yhteydessä pelastushistoriaan nekin ajavat Kristusta ja huutavat sovitukselta. Raamatun paradoksaalisuus on monelle ”loukkaus” (*skandalon*). Joku väitti, ettei voi uskoa Raamattuun, ellei hän kykene järjellisesti selittämään, mistä Kain sai vaimon itselleen aikana, jolloin ei pitänyt vielä olla muita kansoja (1. Moos. 4:16–17). Tämän epäilijän pääongelma ei kuitenkaan ollut Kainin vaimo vaan naapurin vaimo, johon hänellä oli väärä suhde. Kun hän teki tästä synnistä parannuksen, hän jätti myös Kainin vaimon rauhaan.
- 8) Raamatun sana poikkeaa kaikista muista kirjoista ennen kaikkea siinä, että se on aktualisoituvaa sanaa. Edesmennyt VT:n eksegetiikan professori Timo Veijola kirjoitti: ”Se, mikä on historiallis-kriittiselle eksegetiikalle kauhistus, on hengelliselle tulkinnalle voitto: sanaa voi meditoita täysin vapaana menneisyyden painolastista miettien, mitä se voisi sanoa juuri minulle omassa tilanteessani.”